

LELKÉSZVIZSGAI TUDOMÁNYOS DOLGOZAT

LMK-előadás anyaga

Hajdú-Szabolcsi Ev. Egyházmegye

Nyíregyháza

2005. február 24.

Mit jelent ma ágostai hitvallású evangélikusnak lenni?

" A z e g y h á z a s z e n t e k é s
i g a z á n h i v ő k g y ű l e k e z e t e "

Készítette: Adámi László, segédlelkész
PILIS 1980.

Bevezetés

Mi az egyház? - Az egyház kérdése századunk teológiájának nagy témája lett. Nem utolsósorban az ökumenikus mozgalom, a felekezetek közötti kapcsolatok fejlődésének következménye is ez. Az egyház mibenlétének és egységének témája sem az egyes egyházakon belül, sem az egyházak közötti párbeszédben nem „elvont”, „tudományos” probléma csupán. Hiszen az, hogy mit tartunk az egyházról, hogyan fogjuk fel, közvetlenül belejátszik az egyház életébe, meghatározza szolgálatának módját is.

A kijelölt téma közelebbről az egyház láthatatlan, csak hittel megragadható valóságának és látható, evilágbeli megjelenésének - az egyháztörténet során sokat vitatott - viszonyára irányítja figyelmünket. Egyházunk mai helyzetében számunkra is különösen aktuális kérdés ez. A holnap útjait keressük, felmérve, hogy „az előttünk álló évtizedekben egyházunk egyik legnagyobb s legégetőbb problémája a népegyházi forma felbomlása, illetve megszűnése és egy új szervezeti és szolgálati formának a megkeresése s annak megfelelő egyházi gyakorlatok kimunkálása lesz.”/1/

A népegyházi kereteket Isten maga ítélte meg történelmünk legutóbbi évtizedeinek eseményeiben. De egyben óriási lehetőséget is adott ezzel, hogy sok holt, bénító tehertől lassan felszabadulva világosabb szóval, átütőbb erővel végezhezzük a ránk bízott szolgálatot mint Krisztus egyháza. A körülményekkel kényszerített rá, hogy új és jobb utat keressünk. Bizonyval igaz:

„Az egyház élete és szolgálata nincs kötve a népegyház formájához. De akkor sem cselekszünk helyesen, ha ismételtjük pusztulási folyamatát.”^{/2/} Meg kell tehát vajúdnunk az újért. De ebben az átalakulásban és az útkeresés közben régi, Isten Igéjének bizonyágtételét a saját korukban megszólaltató hitvallásaink is óriási segítséget adnak. Így mindenekelőtt az Ágostai Hitvallás, amelyre ebben az évben, 450. évfordulóját ünnepeelve, különösen is figyelünk.

A reformáció okozta átalakulások idején is égető kérdés volt, hogy mi az egyház. A Confessio Augustana válasza korhoz kötött, és mégsem idejétmúlt, mert az Újszövetség teljes tanúságtételével igyekszik összhangban lenni, azt akarja a saját korára alkalmazni. Sok mai problémánkra nem ad választ helyettünk. De odaigazít minket is a Szentíráshoz, miközben különféle túlzások és téves elgondolások között mutat keskeny, egyenes utat.

Az Ágostai Hitvallás kijelentéseinek háttere

Mielőtt közelebbről elemeznénk az egyházzal kapcsolatos mondanivalóját, jó azt röviden megemlíteni, hogy a reformáció elindulása nyomán kialakuló helyzetben Luthernek és munkatársainak kétfrontos harcot kellett vívniuk. Egyfelől a pápa, másfelől a rajongók és zárt közösségekre törekvők ellen. Ez a küzdelem az Ágostai Hitvallásban szintén tükröződik, többek között az egyház meghatározásánál is.

A pápaság hatalomra törésének évszázadai ekkorra már kialakították az egyház lényegének institutionális szemléletét. Ebben a szemléletben a pápa primátusa és a hierarchia az egyház lényegéhez tartozik. Az egyház az üdvösség közvetítője, mindezekelőtt a szentségek által, s tagjai jók és gonoszok egyaránt, akik beletartoznak „Krisztus által alapított”, hierarchikus szervezettel és jogi struktúrával rendelkező intézményébe. A konstanzi zsinat óta definiált tétel is volt, hogy „a bűnösök az egyházhoz tartoznak”.^{/3/} Hiszen benne vannak az üdvösségek közvetítő intézmény keretében. /És a „bűnös” szó itt nem abban az értelemben áll, hogy az egyháznak Krisztussal a személyes hit kapcsolatában élő tagjai is bűnösök életük végéig!/ A Confutatio Pontificia is az előbbieken vázolt alapról támadja az Ágostai

Hitvallás VII. cikkét.

A rajongók és újrakeresztelők ugyanakkor a „tisza” egyházat akarták megteremteni, amelyben csak tudatos és igazi keresztyének vannak. Ugy gondolták, emberileg is lezárhatók az egyház határai, és nagy pontossággal kiszűrhetők belőle a gonoszok és képmutatók. /Nagyobbrészt egyébként a Luther közelében fellépő rajongókkal, a Münzer-féle újrakeresztelőkkel szemben csendes, békés, bibliás elzárkózó közösségek voltak ezek, - mint pl. a mennoniták, - akiket sajnos a reformáció fő áramlatai részéről is sok igazságtalanság és szenvedés ért./

Róma tehát az egyház lényegéhez tartozónak tekintette a hierarchikus külső építményt. A rajongók és újrakeresztelők pedig az „igazi egyházat” akarták teljesen láthatóvá tenni. Ott az intézmény, itt pedig a tagok szentségének egyfajta statikus szemlélete jelentkezett.

Az Ágostai Hitvallás mindkét irányban elhatárol. Rómával szemben - az adott körülményekből következően is - Melanchthon csendesebben lép, de implicite benne van a megfogalmazásban az, amit az Apológiában később részletesen ki is fejt: A „gonoszok”, a valójában nem hívők nem tagjai az egyháznak, csak az egyház külső közösségének. A rajongókkal, újrakeresztelőkkel, „tisza” egyház megvalósítására törekvőkkel szemben viszont hangsúlyozza: A „tisza” egyház ezen a földön megvalósíthatatlan!

„Az egyház valójában a szentek és igazán hívők gyülekezete”

Amikor az Ágostai Hitvallás az egyházzal szél, az a szempont vezet, tehát, amit Melanchthon az Apológiában ki is mond: „az egyház meghatározásánál ... csak arról beszélhetünk, amely Krisztus élő teste, amely tehát nemcsak névleg, hanem valósággal is egyház” /Apologia, VII. és VIII. cikk 12./. A VIII. cikk első sora a Hitvallás VII. cikkében már leírt meghatározást idézi fel újra, a további mondanivalóhoz formálva: „Est autem ecclesia congregatio sanctorum, in qua evangelium pure docetur et recte administrantur sacramenta.” Mindkét mondat egyszerre tesz bizonyosságot az egyháznak a láthatatlan, csak a hit számára feltáruló és a látható, érzékelhető, tapasztalható valóságáról. Ezt a két oldalt megkülönbözteti ugyan, de nem választja szét és nem állítja szembe hitvallási irataink gondolkodása.

a/ Az egyház: a szentek és hívők

Az egyház meghatározását adva a Confessio Augustana tudatosan az Apostoli Hitvalláshoz kapcsolódik, azt azonban azonnal egy bizonyos irányban értelmezi is. Az Apostolicumban szereplő „sanctorum communio” kifejezést, amelyre Hitvallásunk utal, a középkorban többféleképpen is próbálták fölfogni. Előszeretettel értették pl. /semlegesneműnek véve a „sanctorum” szót/ „communio sacramentorum”-nak, ami tehát a szakramentális közösségre helyezné a súlyt. Másrészt közkedvelté vált Róma teológusai számára az elhunyt, megdicsőült, „szentté avatott” „szentekkel” való közösség gondolata is, az ő érdemeikben való részesedés értelmében. /Az utóbbi esetben a „szent” szó már jellegzetesen egyfajta erkölcsi tökéletesség jelentését nyerte egyébként./

Ezeket a magyarázatokat az Ágostai Hitvallás nem vállalja, hanem Luther nyomán halad, aki pl. a Nagykátéban is alapos elemzéssel írt erről. Luther ott többek között így fogalmaz: „Hiszem, hogy él a földön egy szent nép és gyülekezet: csupa szent, egy fő, Krisztus alatt, a Szentlélek hívta egybe...”/4/ A szentek tehát egyszerűen a Krisztusban hívők. És ezzel az Ágostai Hitvallás - Lutherrel együtt - a „szent” szónak az újszövetségi, bibliai jelentéséhez talált vissza!

A „szent” szó a Bibliában eredetileg nem erkölcsi jelentésű. Egészen ma sem tisztázott még a héber $q \ddot{a} d \ddot{o} \ddot{s}$ szó eredete, jelentése. De mégis nagyjából meg lehet fogalmazni a lényegét. Az „egészen más” jelöli meg, azt, ami minden mástól különböző és elkülönülő, igazából semmihez sem hasonlítható. Amikor Izráel Istenét, az URat „szent”-nek mondta, az Ő egészen más voltát, istenvoltát fejezte ki ezzel. Vö. Ézs 40,25: „Kihez hasonlíthatnátok engem, kivel mérhetnétek össze? - mondja a Szent.” /Isten egészen más voltát viszont félelmetes fenségében és hatalmában, bünt nem tűrő tisztaságában és világosságában, valamint érthetetlen hűségében tapasztalták meg, így telítődött lassan a „szent” fogalma ezekkel a tartalmakkal./ Teremtményre vonatkoztatva pedig a „szent” szó azt jellemzi, ami vagy aki ehhez az egészen más Istenhez tartozik, az Övé, a tulajdona, abban az értelemben, hogy le van foglalva az Ő szolgálatára.

Az Újszövetség is ilyen értelemben mondja az egyházat, az egyház tagjait „szent”-nek: szentek, mert Istenhez tartoznak. Pál apostol levélkezdetekben egymás szinonimáiként szere-

pelnek az e k k l ē s i a /egyház, gyülekezet/, h a g i o i /szentek/ és p i s t o i /hívók/ szavak. Vö. Róm 1,7; 1Kor 1,2; 2Kor 1,1; Ef 1,1 stb. Az ekklesiá tagjai a Krisztus Jézusban való hit által tartoznak Istenhez /vö. pl. ApCsel 26,18/.

Amikor egyébként az első keresztyének e k k l ē s i a -nak nevezik magukat, emögött az Ószövetség görög fordításának szóhasználata áll, amely a q^e h ā l J h v h -t fordította így. /Ez Izráelt mint Isten által egybehívott népet jelölte meg, amelyet Ő kiválasztott és amellyel szövetséget kötött./ Az e k k l ē s i a szót fölelevenítve, a zsidó s y n a g ō -g ē -val szemben, azt vallják, hogy ők Isten új népe, akik Jézust hiszik C h r i s t o s -nak: Isten Felkentjének, aki elhozza Isten országát. /Az Újszövetség népének ezzel a szóval való önmegjelölését Mt 16,18 és 18,17 egyenesen Jézusra vezeti vissza./ Az újszövetségi egyház abban a tudatban él, hogy Isten országának részese. Nem azonosítható ugyan a várt b a s i l e -i a -val, mert azt csak mint reménységet bírja /vö. pl. Csel 14,22; Mt 25,34 stb./, de mégis annak erői működnek benne. Mert Isten országa egy bizonyos módon már elközelített Jézusban, az Ő bűnbocsánatot, szabadulást, gyógyulást adó szolgálataiban /vö. Mt 11,4-6; Mt 12,28; Lk 17,21/. Amikor a kereszt és a feltámadás után megindul az apostoli igehirdetés, a Krisztus Jézusról szóló bizonyoságtétel egyben Isten országának evangéliuma is változatlanul /vö. Csel 8,12; 28,31; 1Kor 4,20; Kol 4,11/, hogy ti. az Jézus Krisztus váltsága által, a Szentlélek munkájában már jelen van: „az Isten országa ... igazság, békeség és öröm a Szentlélekben" /Róm 14,17/. Az ekklesiá nem önmagában, hanem ilyen módon Isten országának /amely egyúttal sajátos értelemben Krisztus országa/ a „területe" ebben a világban. Benne rejtetten ugyan, csak a hit számára felismerhetően /vö. pl. 1Kor 2,14/, de Isten új teremtmése tört be a régi, bűnnel átszőtt világ keretei közé /vö. pl. 2Kor 5,17/. Így írja tehát az egyháznak, „a Krisztusban megszentelt hívő testvéreknek" Pál apostol ezeket a sorokat: „Adjatok hálát az Atyának, aki alkalmassá tett titeket arra, hogy a szentek örökségében, a világosságban részesüljete. Ő szabadított meg minket a sötétség hatalmából, és Ő vitt át minket szeretett Fiának országába, akiben van megváltásunk és bűneink bocsánata." /Kol 1,2 és 12-14/

Mindezzel messzemenően összhangban vannak azok a gondolatok, amelyeket az Ágostai Hitvallásban és annak háttérében

találunk. /Az Ágostai Hitvallás kijelentéseinek háttérét nagyon jól föltárja számunkra annak Védőírata./ A „szentek és igazán hívők gyülekezete” így azt jelenti, hogy „az egyház ... Istennek a Szentlélektől újjá született igazi népe”, „sajátos értelemben azoknak a szenteknek a gyülekezete, akik igazán hisznek Krisztus evangéliumában és Szentlelkük van” /Apologia VII. és VIII. cikk 14.28. - vö. Jn 3,3.5; 1,12; Tit 3,5; 1Pt 1,3; 1Jn 4,13; Rm 8,14 stb./. „Krisztus birodalma”, - amely azonban „ebben az életben ... még nem lett nyilvánvalóvá”, - „ellentétben az ördög birodalmával”, és - mondja a Confutatioval szemben - „ebből szükségképpen következik, hogy az istentelenek nem alkotják az egyházat, mivel az ördög birodalmának tagjai” /Apologia VII. és VIII. cikk 16.17./.

A „szent” szó lényeges tartalmát ezek után az Ágostai Hitvallás bizonyoságtételében - az Ujszövetséggel egyezően - így foglalhatjuk össze: „Az egyház s z e n t , nem azért, mert tagjai a bűntől ment szentek erkölcsi értelemben, ... hanem szentek a Krisztus hívei épen és csak azért, mert a hit által Krisztushoz tartoznak és szent az egyház azért, mert Isten Szentlelke működik benne...”/5/

A „szent” szónak az „igazán hívők” kifejezéssel való magyarázata arra is rávilágít, hogy a „communio sanctorum” ilyen felfogásának milyen szoros kapcsolata van a hit általi megigazulással. A lutheri teológia számára - amely Melanchthon fogalmazásában is érvényesül az Ágostai Hitvallásban! - „megigazulás” és „megszentelődés” elválaszthatatlanok egymástól. /Nem úgy, mint pl. a kálvini felfogásban, ahol a megigazulás „csak” bűnbocsánat és igaznak nyilvánítás, amihez hozzá kell jönnie a megszentelődésnek és ebben az ember engedelmességére kerül nagyobb hangsúly./ Isten megszentel, vagyis magához kapcsol a Szentlélek által ébresztett hitben azáltal, hogy Jézusért megbocsát és igaznak fogadja el a bűnöst. Mert Istennek Krisztusban adott bűnbocsánata nem pusztán igaznak nyilvánítás, hanem hálás hitet, Istennel való új viszonyt teremtő erő is! Ez a lutheri látás, amelyben a megigazítás és megszentelés ugyanannak az isteni cselekvésnek a két oldala, szintén összhangban van az Ujszövetséggel. Vö. pl. 1Kor 6,11: „de megmosattatok, de megszenteltettek, de megigazítottatok az Ur Jézus Krisztus nevében és a mi Istenünk Lelke által”.

Még az is ide tartozik, hogy az Ágostai Hitvallás nem véletlenül beszél „i g a z á n hívők”-ről. A hit fogalmának a középkori egyházban történt megüresedésével szemben nem győzi hangsúlyozni, hogy a keresztyén hit nem csupán tanismeret és „igaznak tartás”, hanem személyes, fiduciális hit, bizalom Isten iránt! Az „igazán hívő” ember bűneit látó, Istennek igazat adó és a Jézus Krisztusért kapott bűnbocsánat alázatos bizonyosságában élő ember.

Akik így „szentek”, azoknak a szentsége tehát nem valami saját kvalitás és „életszentség”. De igenis jelenti azt, hogy ez a Krisztushoz tartozás dinamikusan hat az életükben. Hatnia kell: „ennek a hitnek jó gyümölcsöket kell teremnie” /Ágostai Hitvallás VI. cikk 1./.

Hitvallásaink bizonyágtételében jelentős teret kap a maga helyén az is, hogy az igazi hit „szeretet által munkálkodó hit” /Gal 5,6; - vö. pl. Ágostai Hitvallás XVI. cikk 5., Apologia IV. cikk 122-125./.

A „szentek és igazán hívők” azok, akiknek életében a Szentlélek munkája által Krisztus uralma valósul, azé a Krisztusé, aki „nem azért jött, hogy neki szolgáljanak, hanem hogy Ő szolgáljon...” /Mk 10,45/. /Krisztus Lelke állandóan harcba visz önzésünkkel. Ebben az összefüggésben gondolhatunk az Újszövetségnek ilyen buzdításaira azután, mint pl. 2Kor 7,1: „... Isten félelmében tegyük teljessé a mi megszentelődésünket”./

b/ Az Ige és a szentségek köré sereglő gyülekezet

Ez a hitben Krisztushoz tartozó, a Szentlélek erőterében élő egyház nem valami ideális eszme vagy elképzelés csupán, noha az előbbiekben fölvezolt belső lényegét csak hitben lehet fölismerni. Ez az egyház ténylegesen itt él a földön, és megnyilvánul egyfajta, jellegzetes ismertetőjegyekkel rendelkező emberi közösségben.

A Confessio Augustana nem véletlenül, hanem nagyon is tudatosan használja a „congregatio” szót, amikor az egyházzól beszél. Annak az egybegyülekezésnek a képét láthatjuk emögött, amikor a pásztor összetereli a nyáját /a „congregatio” szótöve ugyanis a „grex”/!

Az egyház igazán lényeges külső ismertetőjegye az, hogy úgy jelenik meg ebben a világban, mint g y ü l e k e z e t , amely összegyülekezik az igehirdetés - mégpedig elsőrenden az e v a n g é l i u m , a Jézus Krisztusról szóló

prédikáció - és a k e r e s z t s é g meg az ú r v a c s o -
r a körül: mint a pásztor szavára a nyáj a pásztora körül. /Az
e k k l ē s i a és a q ā h ā l szavak háttérében is ott van
a hívásra történő összegyülekezés képe egyébként!/ Ezzel állást
foglal az Ágostai Hitvallás a lutheri teológia alapján az insti-
túciót, a hierarchikus szervezetet kihangsúlyozó masszív római
egyházfogalommal szemben, de ugyanakkor elhatárolja magát min-
den, az egyház konkrét külső megjelenését jelentéktelennek tar-
tó idealizmustól, meg attól a rajongástól is, amely a „külső
igétől” független belső kinyilatkoztatások igényével lépett föl.
/Luther egyik legnehezebb küzdelme éppen az utóbbi, a Münzer és
társai által képviselt rajongás ellen folyt./ Mert éppen a hang-
zó evangélium és a szentségek /amelyekben a hangzó és alkalma-
zott ige látható, érzékelhető jelekkel társul/ a Szentlélek mun-
kájának eszközei, amelyeken keresztül a hitet ébreszti és erősí-
ti, az egyházat teremti és megtartja.

Dinamikus és reális - és az Újszövetséggel is egyező egy-
házlátás ez. Gondoljunk csak pl. arra, amit az első gyülekezet-
ről olvashatunk: „Akik ... hittek beszédének, megkeresztelked-
tek... Ezek pedig kitartóan részt vettek az apostoli tanítás-
ban, a közösségben, a kenyér megtörésében és az imádkozásban...
Az Ur pedig napról napra növelte a gyülekezetet az üdvözülőkkel.”
/Csel 2,41-42.47/. Vagy hogyan ajánlja pl. Pál apostol az efezu-
si gyülekezetet és a véneket minden bekövetkezendő problémával
és fejét felütő tévtanítással szemben „az Urnak és kegyelme igé-
jének” /Csel 20,32/! És mit vall az evangéliumról, a keresztsé-
gről, meg az úrvacsoráról: Rm 1,16; 6,3-4; Kol 2,12; 1Kor 10,16-
17! Az egyház arról ismerhető meg ezen a földön - és ez egyben
létének titka is a Szentlélek hatalma által -, hogy összegyüle-
keznek, hirdetik és hallgatják Isten igéjét, és élnek a szent-
ségekkel.

Az Ágostai Hitvallás számára természetesen az is magától
értetődő, hogy az evangélium és a szentségek szolgálatának ren-
dezettnek kell lennie az egyházban, mint Krisztus testében /V.
cikk/. Krisztus bíz meg azzal embereket az egyház elhívásán ke-
resztül, nem lehet egyeseknek az önkényes vállalkozása /vö. Jn
20,21-23; Rm 12,3-8; 1Tim 4,14; 2Tim 2,2 stb./. Van jelentősége
tehát a szervezetnek is, de ennek csak egy szabálya van: a szol-
gálat jó kerete legyen.

Luther néhol felsorolja az egyháznak több ismertetőjegyet is, egyértelmű számára az is, hogy az egyháznak mint szeretet-közösségnek is meg kell nyilvánulnia. Leglényegesebbek azonban az egyház érzékelhető valóságában mégis az ige és a szentségek. Ezekhez képest ugyanis minden más leszámaztatható, Isten Lelkének ezekben végzett munkája által.

Amit az Ágostai Hitvallás az egyház lényegével kapcsolatban vall, azt jól foglalják össze ezek a szavak: „Amint Isten Fiának emberré kellett lennie, hogy kinyilatkoztathassa előttünk az Atyát, ugyanúgy gyökerezik a hívők láthatatlan, szívbéli közössége is az ige és a szentségek konkrét valóságában és a gyülekezet: a megkereszteltek, az ige és úrvacsora köré gyülekezők, konkrét közösségében. Nincsen hívők közössége, Istennek elrejtett serege - hallható ige, látható szentségek és konkrét gyülekezet nélkül.”/6/

Az egyház határai előttünk rejtettek!

Itt érkezünk el ahhoz, hogy az egyház belső lényegét illetően nemcsak azért van szükség hitre, mert a Szentlélek munkáját, az igében és a szentségekben Krisztus jelenlétét hit nélkül nem lehet felismerni. Hanem ezzel összefonódik még az is - és kihívás a hit számára -, hogy az egyház érzékelhető valósága ellentmondásos, szemünk elé táruló oldala tele van gyengeséggel, bűnnel, önzéssel, képmutatással. Az „igazán hívők” sem büntelenek /szentségük, mint már volt szó róla, nem tulajdon statikus állapotuk, hanem egyedül a Szentléleknek - elsősorban bűneik bocsánatával - bennük végzett munkája által szentek/. De ráadásul még azok közül, akik az egyház külső közösségében részt vesznek - meg vannak keresztelve, templomba járnak, úrvacsorát vesznek -, nem is mindenki hívő igazán.

Nem lehetne ez másképpen, nem lehetne az „igazán hívőket” mégis külön választani? Ezt a reformáció korában és azóta is sokan megpróbálták. Létrejöttek így példás életű felnőtt-keresztséget gyakorló közösségek is, már akkoriban, akiket igaztalanul ért sok vád és üldözés. Az azonban, hogy mennyire sikerült „tiszttávé” lenniük, és hogy sokmindenről /pl. Krisztus népének a világhoz való viszonyáról/ helyes volt-e a felfogásuk, itt is megkérdőjelezhető. De Münzerék és a münsteriek esetében éppensé-

gel az történt, hogy „tisztá” egyház helyett - Luther szavát idézve - „az ördög valóságos szektája” /reine Sekte des Teufels/ lettek.

Ezekkel a törekvésekkel szemben „az Ágostai Hitvallás tanítása szerint az egyház nem a hívő tagok által ismerhető meg, hiszen azok el vannak rejtve az álkeresztyének között, hanem csak az evangélium és a szentségek csálhatatlan jegyei által”^{/7/} Hozzá tartozik az egyház földi valóságához, hogy számunkra nem hozzáférhetők a határai. Melanchthon a Hitvallás Védőiratában nem győzi hangsúlyozni, hogy „valójában” mi az egyház, és hogy annak a határai léteznek, de mindig újra elmondja azt is: „Mindamellet elismerjük, hogy ebben az életben sok képmutató és gonosz is keveredik közéjük és a külső ismertető jelek szerint velük közösségben is él; ezek, a külső ismertető jelek közösségét nézve, tagjai az egyháznak s ezért egyházi tisztségeket is viselnek.” /Apologia VII. és VIII. cikk 28./

Ez akárhányszor annyira mehet, hogy „adott esetben a földi egyház egyenesen akadályá is lehet Isten országa útjában”^{/8/} Melanchthon saját korának helyzetét csak így tudja jellemezni: „Roppant nagy az istentelenek száma magában az egyházban, akik azt valósággal elnyomják” /Apologia VII. és VIII. c. 9./. Luthernek pedig ez a véleménye pl. a templomba összeseregglő népről: „Ennek soraiban sokan vannak olyanok, akik még nem hisznek, vagy nem keresztyének, sőt nagyobb része csak úgy áll ott s bá-méskodik...”^{/9/} Luther persze érzi, sokkal inkább, mint Melanchthon, hogy ez azért már nem „természetes”, még Jézusnak a kérdésben joggal idézett példázatai fényében sem /vö. Apologia VII. és VIII. c. 19./, s ennek hangot is ad „A német mise és az istentisztelet rendje” c. művében.

Valóban, az Ujszövetségből nyerhető kép azért más. És hogy ahhoz képest annyira deformálódott az egyház külső alakja, - ahogyan azt Luther és Melanchthon az előbbiekben jellemezték, - az évszázadok veszélyes tévedéseinek, mulasztásainak és bűneinek következtében alakult így. Csak ilyeneket emeljek ki ebből, mint Theodosius császár intézkedése, amellyel a keresztyénséget „egyedül megengedett vallássá” tette a római birodalomban, aztán a frank és germán törzsek, majd más népek között is végzett erőszakos tömegkeresztelések, végül a hatalomra törő pápás egyházban az igazi Krisztus-prédikáció elsikkadása.

Az azonban az Ujszövetség bizonyágtételéből is kimutatható, hogy az egyház határait emberileg nem lehet pontosan meg-

vonni. Ebben a világban így van: együtt nő a búza meg a hozzá egészen a kalászbá szökkenésig nagyon hasonlító vadóc, aratásig /vö. Mt 13,24-30.36-43; valamint Mt 13,47-50; 25,1-13; nem példázatként Mt 7,21-23; stb./. Jézusnak nem egy az Isten országával kapcsolatos példázata szerint tehát az, ami látszik, nem lesz egyértelmű. Mélyen elgondolkoztató az is, hogy Jézus legszűkebb körében mindvégig, még az utolsó vacsorán is, ott volt Júdás /vö. Jn 6,70; Lk 22,3-23! stb./.

Az ősegyház életét figyelve pedig az tűnhet fel, hogy - a későbbi gyakorlatban kialakult katechumenátussal szemben - milyen hamar megkeresztelték azokat, akik hívóknak vallották magukat és a keresztséget kérték /vö. Csel 2,41; 8,12-13.36-38; 16,30-34/. Nem próbálták meg a szívek titkait töviről-hegyire kifürkészni, ezt Istenre hagyták, aki egyedül ismeri igazán az emberszíveket. Csak ha nyilvánvalóvá lett súlyos bűnökben, hogy „nem egyenes a szív Isten előtt”, akkor jártak el határozottan valakivel szemben, - de akkor igen, isteni megbízás tudatában /vö. Csel 5,1-11; 8,18-24; 1Kor 5,1-5/.

Pál apostolnak különösen a korinthusi gyülekezetéhez írt leveleiből tűnik ki, hogy számol azzal: a gyülekezet konkrét földi formájában vannak nem igazán hívők is, akiknek nem lett személyes kincsükké az evangélium. Olvashatunk nála ilyen pásztori szándékú sorokat pl.: „... hacsak nem elhamarkodott módon lettetek hívökké” / e i k ē : hiába, alaptalanul, meggondolatlanul - 1Kor 15,2/. Vagy: „... mert némelyek nem ismerik az Istent: megszegyenyítésekre mondom” /1Kor 15,34/. Az olyanokat azonban, akik „meggondolatlanul”, mintegy odasodródva csatlakoztak a gyülekezethez, nem kiszűrni akarja. Bízik abban, hogy az evangélium hatókörében vannak azért így is. Mondanivalóját, intéseit ennek megfelelően pásztori módon, nagyon világosan, úgy fogalmazza, hogy azáltal Isten maga végezhesse el a munkáját rajtuk, találhasson bele a szívükbe. /Vö. 1Kor 10,1-13; 2Kor 13,5 stb./ Keményen csak nyilvánvaló súlyos bűn esetében lép fel ő is, akkor azonban elkerülhetetlenül szükségesnek tartja a közösségből való kirekesztést, - éppen a megátalkodott vétkesek megmentése, föleszméltetése érdekében /vö. 1Kor 5,2.5.11; 1Tim 1,20/. Addig azonban - ez Pál jónéhány konkrét dolgot és útmutatást tartalmazó leveleiből is kitűnik - az Ur szava szerint /Mt 18,15-18/ a személyes intéstől a nyilvános feddésig széles skálán gyakorolták a pásztorolást a gyülekezetben /vö.

1Tim 5,1-2.20; 2Tim 4,2; Tit 1,13; 2Thessz 3,6.14-15/, „hogy meg ne keményedjék ... valaki a bűn csábításától" /Zsid 3,13/. A tévtanítókkal kapcsolatban is fájdalmasan említi az első keresztyénség: „Közülünk váltak ki, de nem voltak közülünk valók" /1Jn 2,19; vö. Csel 20,29-30; 2Tim 2,16-19; Júd 4.19; 2Pt 2,1/.

Az Ujszövetségből az egyház külső képe tehát úgy áll elénk, mint ami egy bizonyos módon - különösen az úrvacsorai közösséget tekintve /pl. 1Kor 5,11/ - zárt /nem „népegyházi" keret, mint amit a reformáció örökölt és végülis egészen az utóbbi időkig megtartott!/. De aki a gyülekezethez akar tartozni, azt messzemenően nyitott szívvel fogadják, és bíznak Isten személyes módon hirdetett igéjének erejében /Zsid 4,12/. Hogy ki az „igazán hívő", annak megítélését ott, ahol nem nyilvánvaló a hitetlenség, az Uristenre bízzák.

Az Ágostai Hitvallás végülis lényegében jól látja meg azt, hogy „a szentek és igazán hívők gyülekezetének" határait emberileg lerögzíteni képtelenség. Ugyanakkor az Ujszövetségre figyelve bízik Isten Lelkének a tisztán tanított evangélium és a helyesen nyújtott szentségek által történő munkájában. Mert: „Mind a szentségeknek, mind az igének Krisztus rendelése és parancsa folytán van hatóereje, még akkor is, ha gonoszok szolgálnak velük" /Ágostai Hitvallás VIII. cikk 2. - vö. Fil 1,15-18/. A Hitvallás Védőírata persze ehhez már azt is hozzáteszi: „Az istentelen tanítókat azonban el kell hagyni, mert ezek már nem Krisztus személyét képviselik, hanem antikrisztusok" /Apologia VII. és VIII. c. 48./. És reformátori hitvallási irataink az egyházon belüli pásztori fegyelmezésről is igyekeznek föleleveníteni az Irás mondanivalóját /vö. Apologia XI. c. 4. vagy Schmalkaldeni cikkek: Az átok - 457./. Hogy az utóbbiból mégsem lett helyes gyakorlat, az már nemcsak a reformátorokon múlt...

Ami ma mindebből következik

Isten Lelkének az evangélium hirdetésén és a szentségek nyújtásán keresztül végzett munkája által hazai evangélikus egyházunkban is él „a szentek és igazán hívők gyülekezete", akiket megszentelt, vagyis egy bizonyos értelemben elkülönített az Uristen számára, az Isten tulajdonjogát el nem ismerő világból. /Ugyanakkor másutt is él és létrejön ez az egyetemes szent egy-

ház, ahol csak az eleven, teremőterejű evangélium felhangzik Krisztusról./ Isten új teremőtésének - őnmagukban egyébként gyenge és bűnös - részesei és a világ között azonban a határt mi nem cövekelhetjük ki. Ehhez kell tartanunk magunkat ma is, amikor nagy történelmi átalakulás folyamatában „a népegyházi forma felől a szabadegyházi forma felé tartunk”, mint egyik lelkészünk mondta. Márcsak abból is következik ez a magatartás, hogy a keresztyén családok gyermekeinek megkeresztelését Isten igéjével egyezőnek tudjuk! /Vö. Mt 19,13-15; Csel 2,39; 16,33; 1Kor 7,14./ Az Ágostai Hitvallás VIII. cikkének lényeges mondanivalója ebben a kérdésben ma is jó eligazítást ad ezért.

Másrészt viszont az Ágostai Hitvallásnak az egyház belső lényegéről szóló határozott bizonyágtétele mindenekelőtt világos, személyesen megszólító igehirdetésre is indít. „Istennek a Szentlélektől újjá született igazi népe” /Apologia VII. s VIII. c. 14./ és az abba még bele nem tartozók között a határt mi pontosan meg nem vonhatjuk, de az a határ létezik Isten előtt, és azt nekünk prédikálnunk kell! Ez szorosan hozzátartozik az evangéliumhoz.

Aztán keresztelés előtti személyes beszélgetésekben alkalmat kellene találnunk arra, hogy elmondjuk, mi is a keresztség: Isten személyesen belevon minket Jézus Krisztus keresztségének és feltámadásának megváltó művébe. És ezzel együtt azt is: „Hit nélkül /amely Isten ajándékát elfogadja/ lehetetlen Istennek tetszeni” /Zsid 11,6/. Mert nem véletlenül hangzik a keresztelés előtt szülőkhöz és keresztszülőkhöz a kérdés: Hisztek-e? Urvacsoravétel előtt pedig a feloldozásnál talán nemegyszer /pl. konfirmációkor, nagyon vegyes összetételű gyülekezetben/ szükséges lenne a megkötés világos hirdetése is, hogy az így „szájba rágott” ige által is ébreszthessen az Ursten. Azokon, akik valójában nem hisznek, csak ilyen világos beszéddel tudhatunk segíteni, ez kötelességünk irántuk.

Az Ágostai Hitvallás az egyház látható valóságában azt tartja lényegesnek, hogy összegyülekeznek az ige és a szentségek köré. Jó tudnunk, hogy ha csak úgy igazán tudatos hit nélkül „odasodródott” is valaki, templomba jár, úrvacsorát vesz /nem csupán meg lett keresztelve!/: az ige és a szentségek hatókörében van azért. A szíveket majd Isten ítéli meg. De ahol valami súlyos bűn és a bűnbánat hiánya nyilvánvalóvá lesz, azt nem lehet annyiban hagyni! Ott a gyülekezet és a vétkes testvér érdekében is nagyon határozottan el kellene járni. Különösen is

áll ez lelkeszi életek botrányára...

Még valamit: ott sincs szükség a szívek vizsgálatára, ahol nyilvánvaló az istentelenség. Akik ki is mutatják, hogy nem hisznek, azok nem „álkeresztyének”! Égetően időszerű ezt végre komolyan vennünk, és a magunk részéről is kimondanunk: „Ahol nyilvánvaló a közömbösség az egyház igehirdetése és élete iránt, ahol az evangéliumot nyilvánosan megvetik, ott egy eredménytelenül végződött előzetes lelkipásztori beszélgetés után előbb-utóbb elkerülhetetlen az egyháztagok sorából való törlés.”^{10/} Nem büntetésképpen, hanem a dolgok tisztázásaként. Hogy bénító terhektől fölszabadulva jobban végezhezzük szolgálatunkat az emberért.

„Az egyház valójában a szentek és igazán hívők gyülekezete.” De szentségében elbizakodva nem taníthatja ki a világot, hanem csak a szolgálat, a diakónia alázatos útját járhatja. Nem is zárkozhat el a világtól, mert Isten azért szentelte meg, különítette el a maga számára, hogy nyitott szerető szívvel szolgáljon a világért Krisztus testeként.

Jegyzetek:

1. Karner Ágoston, dr.: A népegyházi formák bomlása és gyülekezeteink - Lelkipásztor /továbbiakban: LP/ 1979/10.sz. 577.lp.
2. D. Káldy Zoltán püspöki jelentése a Déli Egyházkerület közgyűlésén, Budapest, 1961. október 10.; idézi: Karner Ágoston, id. cikk - LP 1979/10.sz. 580.lp.
3. Rahner, Karl- Vorgrimmler, Herbert: Teológiai kisszótár - Szent István Társulat, Budapest, 1980. 140. és 142.lp.
4. Dr. Luther Márton: Nagy kátéja; Konkordia könyv /Az evangélikus egyház hitvallási iratai/ II. - Evangélikus Egyetemes Sajtóosztály, Budapest, 1957. 158.lp.
5. Pröhle Károly, D.dr.: A hit világa - Harangszó, Győr, 1948. 287.lp.
6. Nagy Gyula, dr.: Hiszek egy anyaszentegyházat - LP 1950/7-8.sz. 238.lp.
7. Káldy Zoltán, D.: Új úton - A Magyarországi Evangélikus Egyház Sajtóosztálya, Budapest, 1970. 258.lp.
8. Nagy Gyula, dr.: Egyház a mai világban - A Magyarországi Evangélikus Egyház Sajtóosztálya, Budapest, 1967. 154.lp.
9. Luther Márton, D.: A német mise és az istentisztelet rendje; Luther művei, IV. - Luther-társaság, Pozsony, 1908. 442-443.lp.
10. Weltler Rezső: A szektakérdésről - LP 1961/1.sz. 35.lp.